

Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет –
Одсек за романистику, Нови Сад

DOI 10.5937/kultura1549118K

УДК 821.134(7/8).09

оригиналан научни рад

БУМ И НОВИ ТОКОВИ ХИСПАНОАМЕРИЧКЕ ПРОЗЕ

Сажетак: *Подручје Хиспанске Америке и његово плодно књижевно тло пронели су почетком шездесетих година XX века широм света снажан глас о новој генерацији писаца која је створила ремек-дела трајне вредности и оставила јединствен литерарни траг. Настанком кризе такозваног бума, чији су носиоци били М. Варгас Љоса, Г. Гарсија Маркес, Х. Кортасар и К. Фуентес, половином седамдесетих година XX века настао је постбум, у виду критике и промене дотадашњих токова у смеру ангажоване стварности свесне сложених животних околности Латинске Америке. Тај покрет је деведесетих година преиначен у постмодерну, наклоњену експерименту, политичком насиљу као непосредној стварности, групном искуству поставангарде, глобализацији, масовним медијима и савременим технологијама, који су донели нов приступ књижевности. Разматрањем кризе књижевног стваралаштва у Хиспанској Америци крајем XX и почетком XXI века, кроз сагледавање нових поетика хиспаноамеричких писаца, овим радом покушаћемо да предочимо њену разгранатост и да укажемо на тенденције, теме и карактеристике које формулишу сами аутори, књижевни критичари, научници и наши директни саговорници.*

Кључне речи: *хиспаноамеричка књижевност XX и XXI века, нове поетике латиноамеричких писаца, бум, постбум, постмодерна*

Уводне напомене

Хиспаноамерички континент и његово плодно књижевно тло створили су почетком шездесетих година XX века нову генерацију писаца који су сачинили ремек-дела трајне вредности, оставили јединствен литерарни траг на свом континенту и исписали нарасе значајно поглавље у историји светске књижевности. Њихови предводници били су Перуанац Марио Варгас Љоса (Mario Vargas Llosa), Аргентинац Хулио Кортасар (Julio Cortázar), Мексиканац Карлос

Фуентес (Carlos Fuentes) и Колумбијац Габријел Гарсија Маркес (Gabriel García Márquez). Та генерација писаца, условљена специфичним друштвеним, политичким, историјским и културолошким околностима у читавом свету (Други светски рат, Хладни рат, Кубанска револуција, Покрет несврстаних...), утицала је на готово све потоње токове хиспаноамеричке литературе у целини, као и на већину појединачних националних књижевности шпанског говорног подручја.

Да бисмо разумели данашње тенденције у том, и даље једнако плодном и разноврсном прозном стваралаштву латиноамеричког континента, покушаћемо да сагледамо ставове писаца „бума” и њихових наследника, а нарочито генерација које су по сваку цену желеле да се одвоје од тог феномена и да створе сасвим другачију књижевност, у складу са новим временом и потребама савременог човека. Проучавајући размишљања појединих хиспаноамеричких писаца, тамошњих књижевних критичара, савремених англосаксонских истраживача и наших стручњака за латиноамеричке књижевности, настојаћемо да утврдимо које теме заокупљају данашње ствараоце, какве стилове и правце је донео XXI век на том континенту, које околности су до њих довеле и да ли је савремена књижевност хиспаноамеричких земаља у кризи или експанзији.

Од маргиналне књижевности до светског феномена

Премда је немогуће одредити тачан датум почетка интернационализације хиспаноамеричке књижевности познате под називом „бум”, о томе постоје два значајна става. Према првом, поменути књижевни феномен почиње 1958. године смелим романом *La región más transparente* (*Најпрозрачнији крај*) Карлоса Фуентеса. Према другом, преломна година била је 1963, када је објављен први роман Марија Варгаса Љосе *La ciudad y los perros* (*Град и пси*), претходно овећан наградом „Biblioteca Breve” издавачке куће Сеиш Барал (Seix Barral) из Барселоне, као и чувено дело Хулија Кортасара – „контрароман” *Rayuela* (*Школице*). Иако један од сведока и актера „бума”, Хосе Доносо (José Donoso) наглашава да нико: ни критичари, ни публика, ни писци, нису сагласни око тога који књижевници и која дела припадају „буму”¹ и као његовог зачетника истиче Карлоса Фуентеса, који се појавио као први активан чинилац свестан интернационали-

---

1 Donoso, J. (1972) *Historia personal del Boom*, Chile: Editorial Andres Bello, p. 11.

зације хиспаноамеричког романа шездесетих година, ипак показатељи говоре да је међународна афирмација хиспаноамеричког романа започета делом *Град и нси* Варгаса Љосе.²

Чилеански писац и новинар Луис Харс (Luis Harrrs) себи је приписао осмишљавање назива за поменути хиспаноамерички књижевни феномен, али је, уочи обележавања 50 година „бума“ (2013), Марио Варгас Љоса изјавио да о томе не постоји никакво сведочанство, и да се заправо никада није сазнало порекло тог термина³. Упркос томе што се као синоним за „бум“ користио и знатно прецизнији термин, тај „други назив који се у то доба појавио – ’нови хиспаноамерички роман’ – био је у широкој примени, али је временом постао мање популаран“.⁴

Међу писце који су променили ток светске литературе и однос читавог света према шпанском језику, пре свега захваљујући смелости да значај садржине прошире на форму и језик, да се одвоје од линеарног тока радње и да створе особен однос према стварности, спадају: М. Варгас Љоса, Х. Кортасар, Г. Гарсија Маркес, К. Фуентес, потом Х. Доносо, Ернесто Сабато (Ernesto Sábato), Алехо Карпентјер (Alejo Carpentier) и други. Њихов допринос се огледао и у томе што је „роман бума повратио ширину књижевне традиције. При својој је очеве новог романа, Борхеса и Карпентјера, Онегија и Рулфа. (...) Генерација такозваног ’бума’ превазишла је многа ограничења.“⁵

Половином XX века роман је постао простор у који је требало да се пренесу културни и друштвени проблеми и одраз идентитета Латинске Америке, а потреба да се напише *суштински*, свеобухватни, целовити хиспаноамерички роман (*novela total*) настала је из жеље односно потребе да се одговори на велика друштвена питања тог тренутка. „Бум“ је био у узајамној спрези и са издавачком продукцијом, будући да пре појаве романа *Cien años de soledad* (*Сто година самоће*, 1967) Г. Гарсије Маркеса, ни дела Варгаса Љосе, ни Фуентеса, ни Кортасара, нису били бестселери у европским књижарама, а тиражи књига бројали су се у стотинама објављених примерака. Томе је умногоме допринела европска

---

2 Soldatić, D. (2002) *Prilozi za teoriju novog hispanoameričkog romana*, Beograd: Filološki fakultet i Kragujevac: Nova svetlost, str. 55.

3 Sigüenza, C. Boom latinoamericano: Cómo lo define Mario Vargas Llosa, 11. maj 2012, 10. oktobar 2015. <http://www.vivelohoy.com/entretenimiento/8189661/boom-latinoamericano-como-lo-define-mario-vargas-llosa>

4 Oviedo, J. M. (2004) *Historia de la literatura hispanoamericana 4. De Borges al presente*. Madrid: Alianza Editorial, p. 229.

5 Fuentes, C. (2011) *La gran novela latinoamericana*. Madrid: Alfaguara, p. 291.

клима у којој су се шездесетих година окупили протагонисти овог феномена:

*Creo que a muchos escritores les ocurrió lo que a mí, que descubrieron que eran latinoamericanos al llegar a Europa. (...) Realmente lo que se llamó el boom, ese movimiento de narradores latinoamericanos, nace en cierta forma en Europa, porque gracias a Europa, gracias a la distancia, los escritores latinoamericanos se conocen entre sí, empiezan a sentirse miembros de una familia común.*⁶

Пола века „бума” обележено је 2013. године у земљама шпанског говорног подручја, али и у читавом свету. Иако је те године објављено неколико студија које са временске дистанце сагледавају поменути феномен, савремени погледи, премда откривају значајне појединости, ипак не доносе суштинске новине. Међу њима се издваја обимна и богато опремљена студија каталонског писца и новинара Ћавија Ајена (Xavi Ayén) *Aquellos años del boom. García Márquez, Vargas Llosa y el grupo de amigos que lo cambiaron todo* (Оне године бума. Гарсија Маркес, Варгас Љоса и група пријатеља који су све променили), овенчана наградом *Gaziel* за биографију и мемоаре 2013. Проговарајући о четворици највећих писаца „бума”, њиховом недавно преминулом књижевном агенту Кармен Балселс (Carmen Balcells), као и о другим романсијерима који су сврстани у те оквире, Ајен истиче да је „бум” био „најважнији догађај у књижевности на шпанском језику у XX веку, и да је нашем литерарном осећању донео богатство и дубину”.⁷

Постбум и постмодерна у хиспаноамеричкој књижевности

Половином седамдесетих година XX века, промена друштвених и политичких околности довела је до кризе новог хиспаноамеричког романа, из које је проистекао „постбум” или *novísima prosa hispanoamericana* (најновија хиспаноамеричка проза, 1975–1990), предвођена групом писаца као што су Чилеанац Антонио Скармета (Antonio Skármeta), чији се

---

6 „Мислим да се многим писцима десило исто што и мени, да су открили да су Латиноамериканци када су стигли у Европу. (...) Заправо, то што се зове 'бум', тај покрет латиноамеричких прозних писаца, рођен је на извесан начин у Европи, јер су се захваљујући Европи, захваљујући раздаљини, латиноамерички писци међусобно упознали и почели да се осећају делом заједничке породице.” Варгас Љоса, лична комуникација 22. јун 2015.

7 Ayén, X. (2014) *Aquellos años del boom. García Márquez, Vargas Llosa y el grupo de amigos que lo cambiaron todo* (Kindle Edition), Barcelona: RBA Libros, pos. 58.

роман *Soñé que la nieve ardía* (*Сањао сам да снег гори*, 1975) сматра зачетком „најновије хиспаноамеричке прозе”, потом Чилеанка рођена у Перуу Исабел Аљенде (Isabel Allende), Перуанац Алфредо Брајс Ећенике (Alfredo Bryce Echenique), Аргентинац Мануел Пућ (Manuel Puig), писац из Хондураса са држављанством Гватемале Аугусто Монтеросо (Augusto Monterroso), Мексиканка Лаура Ескивел (Laura Esquivel), Кубанка у егзилу Сое Валдес (Zoé Valdés) и многи други. Реч је о веома хетерогеној групи писаца чије дело је стилски различито, па чак и супротно: док је једна струја наставила да ствара књижевност на трагу „бума”, друга се отворено побунила против тог тока, сматрајући га одвише извештаченим и склоним експерименту непримереном тренутку и окружењу. У „постбум” генерацији издваја се и група писаца која се бавила трагањем за иновацијом у форми, чији значајни припадници су, између осталих, аргентински писац и преводилац Нестор Санћес (Néstor Sánchez), авангардни Мексиканац Салвадор Елисондо (Salvador Elizondo) и необарокни кубански аутор Северо Сардуј (Severo Sarduy). У сваком случају, „хиспаноамерички роман као врста не испољава знаке исцрпљености или губитка изражајне снаге. Напротив, већ признатим ауторима придружили су се други, не мање занимљиви писци.”⁸

Мексички писац Карлос Фуентес, аутор две значајне есејистичко-критичке књиге о хиспаноамеричкој књижевности, *La nueva novela hispanoamericana* (*Нови хиспаноамерички роман*, 1969) и *La gran novela latinoamericana* (*Велики латиноамерички роман*, 2011), сагледао је токове те разуђене прозе изнутра, у доба „бума” као његов актер, и са временске дистанце, готово пола века касније, као критичар и одличан познавалац свих потоњих токова феномена око којег се, рекли бисмо, крећу све књижевне тенденције Хиспанске Америке у протеклих педесет година. Фуентес нарочито издваја једног писца, ствараоца који припада свим нивоима нове и савремене хиспаноамеричке прозе: „пре-буму”, „прото-буму”, „мини-буму”, „суб-буму” и Фуентесовом новоосмишљеном термину „бумеранг”, а то је Хосе Доносо, за кога мексички писац тврди да пише своја дела у духу сервантесовске традиције – онако како би их читалац писао.⁹ За разлику од „бума”, који је створио интерно и међународно тржиште хиспаноамеричке књижевности, Фуентес нове тенденције назива „бумерангом” јер књижевним ствараоцима тог континента у XXI веку махом недостаје добра дистрибуција и проток информација: „Од бума до бумеранга:

---

8 Солдатић, Д. нав. дело, стр. 60.

9 Fuentes, C. (2011), нав. дело, стр. 294.

изузев неколико случајева, као што су Лаура Ескивел, Исабел Аљенде или Луис Сепулведа, латиноамерички роман данас остаје у свом националном гету¹⁰. Наиме, у многим земљама Латинске Америке, након што су књиге три деценије стизале до читалаца широм шпанског говорног подручја, војне диктатуре поново су затвориле границе и већина објављених дела остајала је у националним оквирима.

С обзиром на то да има додирних тачака са „бумом“, који је такође тежио иновацијама и стварању нових, оригиналних естетика, постмодерна истовремено представља и афирмацију и негацију тог феномена. Премда су у почетку одбијали и порицали идеје настале у доба „новог романа“, писци постмодерне временом су наставили да експериментишу са наративном структуром наслеђеном од писаца „бума“. Крајем XX и почетком XXI века машта је прешла у други план, а нови реализам, свакодневица и препознатљиве теме, постали су водећи књижевни елементи, праћени преиспитивањем званичне историје и демистификацијом митова.

McOndo генерација

Током последње две деценије XX века, Латинска Америка је доживела нове промене, условљене низом друштвених околности, заснованих на неолибералној реорганизацији економије, културној глобализацији и технолошко-комуникацијском напретку који су одредили правац у савременој фикцији тог поднебља.

Конкретан књижевни производ те радикалне промене у начину размишљања била је антологија кратке приче под називом *McOndo* (Gijalbo-Mondadori, Барселона 1996), коју су приредили *enfants-terribles* чилеанске књижевности, Алберто Фугет (Alberto Fuguet) и Серхио Гомес (Sergio Gómez). Поменута збирка донела је критику капиталистичког тржишта кроз нову визију латиноамеричке стварности, у којој су, супротно митском Маконду Габријела Гарсије Маркеса, обитавали Мекдоналдс ресторани и Мекинтош компјутери, шопинг молови, кабловска телевизија, загађење животне средине, хибридна култура и глобализација. У *McOndo* свету је „велика тема латиноамеричког идентитета (Ко смо?) уступила место личном идентитету (Ко сам?), а критеријум за одабир писаца била је старосна доб (година рођења између 1959. и 1971. године), барем једно објављено дело, признање унутар националних граница и приложена

---

¹⁰ Исто, стр. 295.

необјављена прича.”¹¹ Та антологија сачињена од седамнаест прича младих писаца који стварају на шпанском језику, била је покушај да се пре свега представи нова латиноамеричка проза: урбана, хиперреална, супротна магичном реализму који је доминирао европском рецепцијом латиноамеричке књижевности од шездесетих година XX века, ближа северноамеричкој популарној култури, са новим технологијама које су све више продирале на јужноамерички континент.¹² Предговор антологије, под називом *Presentación del país McOndo* (*Представљање земље Мекондо*), својеврстан је „књижевни манифест нове генерације латиноамеричких писаца”¹³ чији су главни представници од 1996. до данас остварили значајну књижевну каријеру: Едмундо Пас Солдан (Edmundo Paz Soldán), Хорхе Франко (Jorge Franco), Педро Хуан Гутјерес (Pedro Juan Gutiérrez), Марио Мендоса (Mario Mendoza), Родриго Фресан (Rodrigo Fresán), Хаиме Бејли (Jaime Bayly), Сантјаго Гамбоа (Santiago Gamboa) и други.

Две деценије касније, угледни професори савремене хиспаноамеричке књижевности на северноамеричким универзитетима, Тимоти Робинс (Timothy R. Robbins) и Хосе Едуардо Гонзалес (José Eduardo González), закључили су да је естетика *McOnda* управо пала у замку коју је покушала да избегне: „While McOndo tried to combat the uniform vision of the Latin American narrative, it creates another monolithic dichotomy of Latin American experience”.¹⁴ Исте године, Едмундо Пас Солдан је у интервјуу за чилеански дневни лист *La Segunda* самокритично признао погрешне мотиве којима се руководила његова генерација:

Al luchar contra un estereotipo, una generalización como la de que América Latina era un continente realista mágico, donde lo extraordinario es cotidiano, nos fuimos al otro extremo y creamos otro estereotipo, otra generalización como la de que el continente es más bien urbano. Qusimos reemplazar la ideal del escritor comprometido, otra generalización, por

---

11 Fuguet, A. and Gómez, S. *Presentación del país McOndo* in *McOndo*, март 1996. 2. октобар 2015. <http://www.mml.cam.ac.uk/spanish/sp13/popculture/pre-mcondo.pdf>

12 Kovačević Petrović, B. *Hispanoamerička priča od Makonda do McOnda u: Antologija hispanoameričke priče XX(I) veka Večita smrt od ljubavi jača*, priredila Kovačević Petrović, B. (2012), Beograd: Tanesi, str. 374-375.

13 Palaversich, D. (2005) *De Macondo A McOndo. Senderos de la postmodernidad latinoamericana*, México: Plaza y Valdés, p. 34.

14 Robbins, T. and González, J. E. (2014) *New Trends in Contemporary Latin American Narrative. Post-National Literatures and the Canon* (Kindle Edition) eds. Robbins, T and González, J. E. (2014) New York: Palgrave Macmillan, pos. 189.

---

*la del escritor preocupado sólo por si obra. Algo que tampoco somos. Perdimos los matices, y en literatura los matices lo son todo.*¹⁵

Crack генерација

Crack група званично је настала као последица естетике „прљавог реализма” (*realismo sucio, dirty realism*) и наклоности њених припадника према делу мексичког писца Хуана Рулфа (Juan Rulfo), чији је роман *Pedro Paramo* (1955) утицао на писце „бума”, али и на бројне потоње генерације књижевних стваралаца. Идеологија тог покрета изражена је у прогласу под називом *Crack Manifesto* објављеном 1996. године, који су потписали Педро Анхел Палоу (Pedro Ángel Palou), Елој Урос (Eloy Uroz), Игнасио Падиља (Ignacio Padilla), Рикардо Чавес Кастањеда (Ricardo Chávez Castañeda) и једна од кључних фигура савремене хиспаноамеричке прозе, Хорхе Волпи (Jorge Volpi). У жељи да створе књижевност која ће, на трагу борхесовске традиције, бити сама свој протагониста, аутори *cracka* увели су у књижевност термин „дубокоумни роман” (*novela profunda, deeply seraching novel*). Њихов однос према канону „бума” био је наизглед супротан мекондистима, подстакнут идејом да (изнова) створе амбициозан, целовит роман који ће утицати на то да читалац испише сопствену стварност у личном свету. С друге стране, ти претежно мексички писци такође нису желели да опонашају „бум”, али су осећали снажну потребу да врате роману интелектуалну снагу која је по њиховом мишљењу недостајала „постбум” генерацији.

Мексичка списатељица и новинарка, добитница награде „Сервантес” 2013. године, Елена Понијатовска (Elena Poniatowska), сматра да је латиноамерички *crack* био књижевни феномен са највећим одјеком после „бума”,¹⁶ док Карлос Фуентес примећује да је *crack* „прва књижевна генерација након ’бума’ која је себи дала сопствено име”.¹⁷ Фуентес истиче Падиљу као „писца који ствара по угледу

---

15 „Борећи се против једног стереотипа, генерализације попут тога да је Латинска Америка континент магичног реализма, где је *необично* свакодневна појава, отишли смо у другу крајност и створили други стереотип, другу генерализацију, попут тога да је наш континент урбан. Желели смо да заменимо идеал ангажованог писца другом генерализацијом: да је писац усредсређен само на своје дело. Ни то није наша карактеристика. Изгубили смо нијансе, а у књижевности нијансе су најважније.” Ramírez, J. C. (8. септембар 2014), Edmundo Paz Soldán: Bolivia debería llegar al mar sin tener una postura fundamentalist, *La Segunda*, p. 27.

16 Poniatowska, E. (26. jun 2003.) Vox y literatura del crack, *La Jornada*. <http://www.jornada.unam.mx/2003/06/26/03aa1cul.php?origen=index.html&fly=1>

17 Fuentes, C. (2011) нав. дело, стр. 360.

на сервантесовску традицију, настојећи да обнови језик изнутра”,¹⁸ а Волпија као аутора који „не подлеже изазову да роману да авангардни формат, у складу са научном револуцијом перцепције ствари”,¹⁹ нарочито у прозном делу о нацизму *En busca de Klingsor (U potrazi za Klingsorom)*, за које је 2001. године добио награду „Biblioteca Breve”.

Треба имати у виду и да су се књиге писаца *cracka* продавале искључиво у комплету, јер њихови аутори нису дозвољавали да се романи припадника те групе читају понаособ,²⁰ као и да је *crack* покрет чинила група пријатеља, духовних сродника, који су непрестано водили бригу једни о другима. То је подстакло аргентинског писца Родрига Фресана да иронично примети да је тај сплет околности довео до тога да „њихово пријатељство, попут свих великих пријатељстава, временом ослаби и нестане”.²¹

Хиспаноамеричка проза у XXI веку

Упркос борби с књижевном прошлошћу, баласту „бума” и значајним друштвеним (махом негативним) променама широм Латинске Америке, XXI век је том простору донео обиље романа и збирки прича трајне књижевне вредности, који, генерално гледано, још увек нису довољно заживели у преводима на друге језике, нити су у значајној мери истражени са научне тачке гледишта. У протеклих десетак година, широм планете су одржани сусрети писаца који су помогли да се боље сагледа савремени тренутак хиспаноамеричке прозе. Године 2003. издавачка кућа Сеиш Барал организовала је у Севиљи сусрет латиноамеричких писаца под називом *Palabra de América (Реч Америке)*, на којем су се окупили Роберто Болањо (Roberto Bolaño), Хорхе Франко, Сантјаго Гамбоа (Santiago Gamboa), Марио Мендоса, Игнасио Падилја, Едмундо Пас Солдан и други. Болањо, који је по мишљењу већине данашњих писаца и књижевних критичара најјачи глас савремене хиспаноамеричке књижевности, нагласио је том приликом да данашњи писци Хиспанске Америке потичу од радничке класе, да су из нижег или средњег слоја, да је једино што траже извесно поштовање и јавно признање, као и да латиноамеричка књижевност има светлу будућност, упркос отужном наслеђу које јој је остављено.²²

---

18 Исто, стр. 362-362.

19 Исто, стр. 365.

20 Poniatowska, нав. дело.

21 Robbins, T and González, J. E. нав. дело, стр. 59.

22 Bolaño, R. 21. децембар 2010, 30. септембар 2015, Entre paréntesis (1) – „Sevilla me mata“, *Un instante de caos*. <http://uninstantedecaos.blogspot.rs/2010/12/entre-parentesis-1-sevilla-me-mata.html>

С друге стране, поводом педесет година „бума”, колумбијски град Картахена де Индијас је 2013. године окупио бројне значајне светске писце, а међу њима и данас јединог живог писца „бума”, нобеловца Марија Варгаса Љосу, који је том приликом изјавио да су аутори новог хиспаноамеричког романа пре пола века отворили врата која никада нису поново затворена.²³

Велики значај за сагледавање токова савремене хиспаноамеричке прозе има и неколико антологија објављених у XXI веку, чија претеча је збирка *Onda у escritura en México: jóvenes de 20 a 33 años* (Нови талас и књижевно стваралаштво у Мексику: млади од 20 до 33 године, 1971) Марго Гланц (Margo Glantz), која је дефинисала авангардну књижевност Латинске Америке.²⁴ Треба споменути и седамдесет прича савремених аутора рођених после 1960. године, у избору Едуарда Бесере (Eduardo Bessera) *Líneas aéreas* (Ваздушне линије) из 1999. године (међу којима, зачудо, нема Роберта Болања). *Hay Festival* је 2007. године окупио 39 латиноамеричких писаца који нису имали више од 39 година, а Гидо Тамајо (Guido Tamayo) је на основу тога сачинио збирку *Bogotá 39. Antología de cuento latinoamericano* (Богота 39. Антологија латиноамеричке приче). Мотив те антологије био је став да од Маконда и Меконда није остало више ништа.²⁵ Годину дана касније појавила се још једна значајна, овога пута дигитална књига: *El futuro no es nuestro: Narradores de América Latina nacidos entre 1970 у 1980* (Будућност није наша: Приповедачи из Латинске Америке рођени између 1970. и 1980) коју је приредио Дијего Трелес (Diego Trelles)²⁶ у намери да прикаже најразноврсније теме које заокупљају актуелну латиноамеричку прозу. Ипак, највећи антологијски подухват направила је шпанска издавачка кућа *Páginas de Espuma* која је између 2000. и 2010. објавила петотомни преглед савременог приповедачког стваралаштва на шпанском језику, под називом *Pequeñas resistencias* (Незнатни отпори), којим су обухваћени писци рођени после 1960. године, са барем једном објављеном збирком прича.

---

23 Marcos, A. 27. јануар 2013, Los escritores difíciles, El País http://cultura.elpais.com/cultura/2013/01/27/actualidad/1359309195_497227.html

24 Назначајнија прича из те збирке је *¿Cuál es la onda? (Коју је фазон)* Хосеа Агустина (José Agustín) из 1968. године, која је отворила нове путеве мексичке прозе.

25 Manrique Sabogal, W. Nómadas literarios, (8. септембар 2007), El País http://elpais.com/diario/2007/09/08/babelia/1189208353_850215.html

26 Trelles, Diego (2008) El futuro no es nuestro, Pie de página <http://www.piedepagina.com/redux/04/08/2008/el-futuro-no-es-nuestro-2/>

Настојећи да овим истраживањем обухватимо што више токова савремене хиспаноамеричке прозе, истовремено увиђамо да геополитичка разумењост, тематска разноликост и мноштво књижевних тенденција омогућавају разне приступе и поделе, као и да нам простор не дозвољава да сагледамо више од сасвим малог дела тог књижевног богатства. Ипак, издвојићемо неколико група које смо одредили на основу увида у кључну литературу објављену на ту тему у протеклих неколико година, на шпанском и енглеском језику.

У поменутој књизи *La gran novela latinoamericana* један од најбољих познавалаца старих и нових књижевних токова, Карлос Фуентес, примећује процват женске књижевне сцене у XXI веку и присуство модерног града у роману и приповетки; он издваја два кључна елемента карактеристична за савремену књижевност – машту и језик, и наглашава да је реч којом би се она могла најпрецизније исказати: *variedad*, разноврсност.²⁷

Међутим, поред консултовања постојеће литературе, сматрали смо да би ваљало и да из прве руке добијемо информацију о збивањима у латиноамеричкој књижевности, те смо се обратили нашем угледном преводиоцу и писцу Бранку Анђићу, који већ 25 година живи у Аргентини. Анђић је један од зачетника ширења „бума“ на српском језику: 1978. године је заједно са Далибором Солдатићем приредио тематски број часописа Дело „Вавилонска библиотека“, а током каријере је, заједно са Љиљаном Поповић Анђић, превео на српски језик нека од најзначајнијих дела латиноамеричких писаца XX и XXI века и приредио неколико антологија хиспаноамеричке и аргентинске приповетке, укључујући и најновију, *Борхесова деца* (Агора, 2012), која обухвата приче неколико аутора чија имена и дела наводимо у овом чланку.²⁸ Захваљујући Бранку Анђићу, добили смо из прве руке потврду да је диктатура у земљама Латинске Америке оставила последице и на књижевност. Наиме, многи писци су деведесетих година напустили земљу, а неки и литературу:

„Кад се завршила диктатура, деведесете су у Латинску Америку донеле неолиберализам; у почетку то није одмах тако схваћено, али кад је после извесног времена почела крађа са две руке, људи су схватили да то баш и није рај на земљи, и почели су да пишу неке конјунктурне романе, како би били 'светски људи', а најпопуларнији термин

---

27 Fuentes, C. нав. дело, стр. 333.

28 За даља истраживања: <http://www.vbs.rs/scripts/cobiss?id=1642057082478451>

био је 'глобализација'. Сви су хтели да буду глобални писци, и то се одразило на језик: почели су да пишу шпанским који се нигде не говори, неутралним шпанским који је могао да буде у Шпанији, у Боливији, било где."²⁹

С обзиром на чињеницу да је хиспаноамеричка проза XXI века умногоме под утицајем глобалних савремених токова и трендова, романи објављени у протеклих петнаестак година знатно су краћи, сажетији, често једноставнији, и како нам Бранко Анђић потврђује, мање амбициозни:

„Сматрам да је негативно то што је код писаца рођених између позних педесетих и раних седамдесетих опао ниво амбиције. Сваки други изјављује: Не, ја не желим да напишем тотални роман, ја хоћу да напишем *una historieta, una historia sencillita* (кратку, једноставну причу), што је у реду, али би било лепо да се неко поново одважи на ризик. Сви они су, што би рекао Кортасар, хтели да победе на поене, нико није хтео да победи нокаутом, и зато су почели да пишу књиге које држе воду."³⁰

Премда се стиче утисак да данашња књижевност Хиспанске Америке иде „линијом мањег отпора“, у свакој од земаља тог континента истиче се чак по неколико десетина писаца који су стварали или стварају књижевност врхунског квалитета. Појединци које овом приликом издвајамо су Чилеанац Роберто Болањо, о којем ћемо говорити у наставку, Мексиканац Хорхе Волпи, ерудита који фикцији приступа као инструменту за разумевање света; Родриго Реј Роса (Rodrigo Rey Rosa) из Гватемале, који ствара на трагу Борхесове естетике и исказује снажно интересовање према националном и домородачком наслеђу, фолклору и усменој традицији; Аргентинац Сесар Аира (César Aira) склон естетским поигравањима, чији јунаци од крви и меса нагињу разочарању, страху, греху, илузији и насиљу, као и најпревођенији аргентински писац у XXI веку, Гиљермо Мартинес (Guillermo Martínez), чија књижевна особеност почива у његовој основној вокацији доктора математичких наука.

Насиље, детективски роман и нарколитература

Савремени хиспаноамерички роман, настао у особеним друштвено-политичким околностима, почива на глобализованој економији и масовној култури, као и на „наркотизацији“ друштва које је у страху од насиља изазваног

---

29 Анђић, Б. (7. септембар 2015) лична комуникација.

30 Исто.

присутвом бројних нарко картела.³¹ Развоју детективског и криминалистичког романа (*novela negra*), а потом и нарко-литературе као поджанра у књижевности Средње и Јужне Америке, допринели су светски токови, војне диктатуре шездесетих година у Латинској Америци и политичко насиље као њихова последица. Актуелни писци тог доба масовно су одлазили у егзил или у затвор, убијани су и мучени, и владала је клима општег политичког насиља и нетолеранције која је једнако захватила неписмене сељаке, интелектуалце и уметнике.³² Савремени токови „црне” књижевности донели су нови простор писцима тог поднебља „да понуде своју верзију стварности и да кроз књижевност као естетски компромис изразе своју критичку мисао”.³³ Ипак, треба напоменути да је почетком XXI века (2000. године) „бумовац” Марио Варгас Љоса написао један од својих најуспелијих романа *La fiesta del chivo* (*Јарчева фејста*), смештен у сурово доба диктатуре Леонидаса Трухиље у Доминиканској Републици.

Међу романима постбум писаца који се баве „црним” током нове хиспаноамеричке књижевности, по значају и утицају се издвајају *El testigo* (*Сведок*, 2004) Мексиканца Хуана Виљора (Juan Villoro), *Insensatez* (*Безумље*, 2004) и *Tirana memoria* (*Сурово сећање*, 2008) писца из Хондураса Орасија Кастељаноса Моје (Horacio Castellanos Moya), *Delirio* (*Делиријум*, 2007) Колумбијке Лауре Рестрепо (Laura Restrepo); *Acerca de Roderer* (*Повест о Родереру*) и *Crímenes imperceptibles* (*Неприметни злочини*) Гиљерма Мартинеса, као и дела обновитеља кубанске детективске прозе Леонарда Падуре Фуентеса (Leonardo Padura Fuentes). Треба споменути и прозу Хорхеа Франка Рамоса из Колумбије, аутора врсног романа *Rosario Tijeras* (*Росарио Маказе*, 1999), који се бави актуелним друштвеним проблемима у својој земљи и чији су (анти)јунаци плаћене убице и дилери дроге, као и роман *Abril rojo* (*Црвени април*, 2011) Перуанца Сантјага Ронкаљола (Santiago Roncagliolo), чији јунак покушава да реши серију сурових, ритуалних убистава током Ускршње недеље.

Роберто Болањо

Чилеански писац бурне биографије и одвише кратког живота (1953–2003) да би у потпуности остварио своју књижевну каријеру, по мишљењу велике већине критичара и

---

31 De Castro, J. E. *The Contemporary Spanish-American Novel: Bolaño and after* (Kindle Edition), eds. Corral, W., De Castro, J. E. and Birns, N. (2014), New York, London, New Delhi, Sydney: Bloomsbury, pos. 615.

32 Oviedo, J. M. нав. дело, стр. 434-435.

33 Орси, Г. (6. октобар 2015), лична комуникација.

историчара књижевности померио је границе хиспаноамеричке, па и светске литературе, створио сасвим нову позицију на књижевном пољу и заузео централно место у савременој књижевности тог континента.³⁴ Противник „бум” генерације, сматрао је да је нови хиспаноамерички роман „донео озбиљан естетски проблем и да су његови писци, а нарочито њихови епигони, одвели латиноамеричку фикцију у ћорсокак”.³⁵ С друге стране, ниједан хиспаноамерички писац после „бума” није обасут толиким похвалама и међународном пажњом као Болањо. Он је, такође, једини савремени писац тог поднебља чије дело је предмет темељних, премда још увек спорадичних научних истраживања.

Упркос томе што су Болањова дела објављена у преко 40 земаља, са изузетком његовог постхумно публикованог романа 2666, окарактерисаног као *la tormenta perfecta*³⁶ (савршена олуја), који је изазвао „болањоманију” и постигао велики успех широм света, за остале његове књиге могло би се рећи да још увек траже пут до читалаца ван шпанског говорног подручја. С друге стране, чак два Болањова дела (поменута 2666 и *Los detectives salvajes*, *Дивљи детективи*) сврстана су међу стотину најбољих књига написаних на шпанском језику у протеклих двадесет пет година.³⁷

Болањово дело је естетика за себе, његов утицај на савремене књижевне тенденције не јењава, штавише, могло би се рећи да је све снажнији. Његов целокупни опус представља „анатомију зла”³⁸ са четири врсте ликова: „the Accomplice, the Dictator, the Sociopath and the Administrator”³⁹ који изазивају кошмар и немир код читаоца.

*Популарна култура, нове технологије,
аутобиографска проза*

Аутобиографска проза и хроника (данас прихваћена и на популистичком и на академском нивоу) свеprisутне су у савременој хиспаноамеричкој књижевности. Један од разлога

---

34 Oviedo, J. M. нав. дело, стр. 459.

35 Andrews, C. (2014) *Roberto Bolaño's Fiction. An Expanding Universe* (Kindle Edition). New York: Columbia University Press, p. 345.

36 Corral, W. Un año en la recepción anglosajona de 2666, in: *Roberto Bolaño: Ruptura y violencia en la literatura finisecular* (Kindle Edition), ed. Ríos Baeza, F. A. (2010), México: Ediciones Eón, p. 327.

37 Las mejores 100 novelas de la lengua española en los últimos 25 años: <https://novelashispanas.wordpress.com/las-mejores-100-novelas-de-la-lengua-espanola-de-los-ultimos-25-anos/>

38 Andrews, нав. дело, стр. 198.

39 Исто, стр. 188.

извесно почива у томе што се многи писци баве новинарством и што фрагментарни карактер хронике одговара стилу савременог живота. Тој групи писаца припада и Алехандро Самбра (Alejandro Zambra), *the most highly regarded writer of his generation*⁴⁰ који „аутобиографикционализује” своју поетику.

Масовни медији су безмало две деценије присутни у савременом роману, попут *La mendiga* (Просјакиња, 1998) Сесара Аире, *Sueños digitales* (Дигитални снови, 2000) Едмунда Паса Солдана или фотографског романа *Tinísima* (Драга Тина, 1992) Елене Понијатовске. Интересовање за популарну културу нарочито долази до изражаја у делу новијег датума *Óscar y las mujeres* (Оскар и жене, 2013) Сантјага Ронкаљола, који говори о романтичним мукама писца теленовела; поглавља те књиге продавана су у фељтонском електронском издању пре него што је књига објављена, будући да се Ронкаљоло од почетка каријере формирао као мулти-медиијални књижевник и активни твитераш.⁴¹

Међу савременим хиспаноамеричким писцима има доста блогера, коментатора светских актуелних збивања и пажљивих читалаца и критичара књижевности. Један од њих је поменути Едмундо Пас Солдан,⁴² који је за књигу *El delirio de Turing* (Турингов делиријум, 2006) о антиглобалистичким карактерима у неолибералној Боливији добио Националну награду за књигу године. Веома популаран блог има и вишеструко награђивани Хорхе Волпи, чија дела су преведена на преко 25 језика. Његови постови указују на актуелне проблеме друштва, криминал, дрогу и улогу књижевности и културе у савременом свету.⁴³ Међу књижевницама највише пажње привлачи изузетно посећен блог Сое Валдес⁴⁴, добитнице француске награде за људска права 2012, која свакодневно објављује информације везане за кубанску и светску књижевност и уметност, критику режима династије Кастро и друштвено-политичке актуелности.

---

40 Rodríguez Freire, R. and Zambra A. *The Contemporary Spanish-American Novel: Bolaño and after* (Kindle Edition), eds. Corral, W., De Castro, J. E. and Birns, N. (2014), New York, London, New Delhi, Sydney: Bloomsbury, p. 10540.

41 Twitter: <https://twitter.com/twitroncagliolo>, 5. октобар 2015.

42 Blog: <http://www.elboomeran.com/blog/117/rio-fugitivo-blog-de-edmundopaz-soldan/>, 5. октобар 2015.

43 Blog: <http://www.elboomeran.com/blog/12/jorge-volpi/>, 7. октобар 2015.

44 Blog: <http://zoevaldes.net/category/blog/>, 7. октобар 2015.

Нужно се намеће питање колико савремене технологије заиста утичу на књижевне токове у XXI веку. Одговор на то донекле дају Робинс и Гонсалес:

*We believe that the main importance of the Internet for recent Latin American writers is the use of cyberspace as a communication and distribution tool and not something that will radically change the structure of literature or help writers create post-national communities that will disengage them from their locality.*⁴⁵

Нови токови женске књижевности

Последњих деценија XX века дошло је до значајних промена у женској књижевности Латинске Америке, будући да су многе списатељице доживеле „политичку репресију која је из корена изменила друштвени поредак”.⁴⁶ Трагајући за сопственим гласом, оне су морале да превазиђу границе цензуре, моралних и политичких ограничења и предрасуда, како би пасивну улогу замениле снагом речи. Томе су нарочито допринела два текста из 1985. године: *Malas palabras* (Ружне речи) Луисе Валенсуеле и *Algunas consideraciones sobre la mujer y la literatura* (Неколико разматрања о жени и књижевности) Гриселде Гамбаро (Griselda Gambaro). Напомињемо и да је три деценије касније, када јој је уручена награда „Сервантес”, Елена Понијатовска, једна од књижевница које су својим литерарним, критичарским и новинарским делом обележиле стваралаштво Латинске Америке, посветила свој говор и своју награду женама у Латинској Америци. Ипак, у свом опсежном истраживању женске књижевности Хиспанске Америке, Марија Тереса Медеирос (María Teresa Medeiros) пише да јој је књига *Hasta no verte, Jesús mío* (*Do susreta s tobom, dragi Isuse*) Елене Понијатовске из 1969. године отворила нове хоризонте за разумевање латиноамеричке жене, док је читањем Луисе Валенсуеле учила да управо списатељице откривају неизражене аспекте тамошње стварности.⁴⁷

Једна од најуспешнијих књижевница Латинске Америке, Исабел Аљенде (Isabel Allende), својим првим романом *La casa de los espíritus* (*Кућа чудних душа*, 1982) начинила је прекретницу у женској прози тог континента и означила крај монопола мушких писаца. Чилеанска списатељица отворила је пут другим књижевницама чија су дела доживела

---

45 Robbins, T. and González, J. E. нав. дело, стр. 289.

46 Medeiros-Lichem, M. T. (2006) *La voz femenina en la narrativa latinoamericana: una relectura crítica*. Chile: Editorial Cuarto Propio, p. 34

47 Исто, стр. 13.

велики успех на тржишту (пре свега код литерарне, а потом и код филмске публике), чиме је почела нова етапа хиспаноамеричке књижевности. Према званичној информацији објављеној у тренутку писања нашег рада, Исабел Аљенде има двадесет две објављене књиге, продате у шездесет два милиона примерака,⁴⁸ а у складу са нашом тврдњом и закључцима до којих долазимо у овом истраживању, каже:

„Пишем са мање придева, директније, реченице су ми краће. Али времена су се променила, више се не пише барокним стилем шездесетих и седамдесетих година, јер је и он еволуирао, и мислим да нам је модерна технологија донела краћу комуникацију и нестрпљивије читаоце који више воле слике и непосредну стварност. То је без икакве сумње утицало на књижевност. Елементи 'магичног реализма' у неким причама су прихватљиви, у неким не. Не може се додавати со и бибер у све што неко пише.”⁴⁹

Једна струја у женској књижевности с краја XX и почетка XXI века посеже за сигурним средствима и темама (магични реализам, еротика, мелодрама, феминистичка визија), а нарочито значајном књижевницом тог тока сматра се Лаура Ескивел (Laura Esquivel), ауторка романа *Como agua para chocolate* (*Као вода за чоколаду*, 1989). Друга струја, знатно бројнија и са јасно израженим ставовима списатељица које јој припадају, показује интересовање за савремене књижевне теорије, светске проблеме, психоанализу, филозофију, феминизам. Међу њима су и вишеструко награђиване Мексиканка Елена Понијатовска, Аргентинке Луиса Валенсуела, Ана Марија Шуа (Ana María Shua) и Саманта Швеблин (Samanta Schweblin), Порториканка Росарио Фере (Rosario Ferré), Кубанка у егзилу Сое Валдес и њена сународњакиња са адресом у Порторику, Мајра Монтеро (Maïra Montero), која пише путописну прозу и романе на тему насиља, еротике и женског идентитета.

Закључак

На простору којим располажемо немогуће је сагледати све токове и споменути све значајне књижевнике који данас стварају на латиноамеричком континенту. Ипак, покушали смо да предочимо разноврсност стилова, тема и тенденција у којима је најпре очигледно непосредно присуство садашњости, и да отворимо простор за даља истраживања

---

48 Martínez Pita, P. Isabel, Allende: Un libro nunca termina, sino que te das por vencido, ABC, 14. oktobar 2015., <http://www.abc.es/cultura/libros/20151013/abci-isabel-allende-amante-japones-201510131320.html>

49 Исто.

појединачних линија које смо овде навели или тек наговестили.

Приликом извођења закључака навешћемо и мишљење Бранка Анђића, настало у непосредном разговору са аутором овог чланка:

„После континуиране пажње посвећене латиноамеричкој прози један од закључака је да су се тамошњи писци потрудили да науче то што су им Европљани и Северноамериканци увек пребацивали, да пишу 'неочешљане књиге' које су пуне идеја и добрих намера, али да им је занат у другом плану. У међувремену су знатно подигли праг заната, али су спустили сопствену амбицију, јер више нико не жели да напише књигу о свему. Можда је то, нажалост, прагматично са становишта данашњих времена, или је реч о условљености тржишта. Мислим да је последњи аргентински писац који се одважио на нокаут и који је имао смелост да се опроба у новим стварима био Родолфо (Rodolfo Fogwill), нарочито његов роман *Los Pichiciegos* (*Вилински оклопници*).”⁵⁰

Ако бисмо говорили о кризи савременог књижевног стваралаштва Хиспанске Америке, она би пре свега почивала на смени генерација, а јаз карактеристичан за већину породичних односа могао би да се примени на латиноамеричке очеве (писце „бума“) и њихову бунтовну децу која, хтела-не хтела, воде порекло од својих предака. Иако се баве различитим темама и имају другачије приступе, данашњи писци неоспорно настављају истим путем: *In spite of all the criticism leveled at the McOndo and Crack movements (...) young writers in 2014 are still preoccupied with the same social, political and aesthetic issues that influenced Fresán and Volpi in the late 1990s.*⁵¹ Заправо, могли бисмо рећи да се књижевно бунтовништво на том континенту циклично понавља.

За разлику од литературе настале пре пола века, радња многих савремених романа смештена је у Европу и Сједињене Америчке Државе, испричана концизним и лако разумљивим језиком; најчешће је линеарног тока, обилује дијалекатским и жаргонским изразима, неретко посеже за усменим изражавањем. Роман XXI века богат је детаљима, нема свезнајућег наратора, склон је метафикцији, наклоњен масовној култури и другим механизмима који читаоца подстичу на интеркултуралност. Јужна и Средња Америка у XXI веку обилују писцима чија дела не прелазе националне границе,

---

50 Анђић, Б. (7. септембар 2015), лична комуникација.

51 Robbins, T. and González, J. E.,. нав. дело, стр. 214.

не због лошијег квалитета већ стога што их објављују мањи издавачи са неразвијеном дистрибутивном мрежом. Снажан утицај глобализације на књижевност Хиспанске Америке донео је нове локације у које су смештене радње романа и приповедака, а писац који је највише утицао на дело данашњих стваралаца је аргентински мајстор кратке прозе Хорхе Луис Борхес (Jorge Luis Borges).

Велики број савремених хиспаноамеричких писаца користи модерне технологије и има своје интернет странице, блогове, Фејсбук и Твитер налоге, путем којих објављује информације, комуницира са широм публиком и популарише своје дело. Ипак, не би се могло рећи да виртуални простор суштински утиче на литературу коју стварају, изузев када је реч о темама и начину продаје/рецепције књижевности.

Овога пута се нисмо бавили значајем и улогом преводилаца, али желимо да напоменемо да су дела многих писаца које смо издвојили у овом чланку као носиоце савремене хиспаноамеричке прозе преведена на српски језик, и да је углавном реч о успешним преводима. Такође је од огромног значаја чињеница да су неки од њих у новије време боравили у Србији, махом да би промовисали своја дела: Марио Варгас Љоса, Сое Валдес, Гиљермо Орси, Саманта Швевлин, а у тренутку писања овог рада долазак је потврдио и Гиљермо Мартинес. То ће, верујемо, значајно утицати на развој научноистраживачке мисли када је реч о савременој хиспаноамеричкој књижевности и њеној рецепцији на нашим просторима.

ЛИТЕРАТУРА:

Andrews, C. (2014) *Roberto Bolaño's Fiction. An Expanding Universe* (Kindle Edition). New York: Columbia University Press.

Анђић, Б. (7. септембар 2015) Лична комуникација.

Ayén, X. (2014) *Aquellos años del boom. García Márquez, Vargas Llosa y el grupo de amigos que lo cambiaron todo* (Kindle Edition). Barcelona: RBA Libros.

Bolaño, R. 21. децембар 2010., 30. септембар 2015, Entre paréntesis (1) – „Sevilla me mata“, *Un instante de caos*. <http://uninstantedecaos.blogspot.rs/2010/12/entre-parentesis-1-sevilla-me-mata.html>

Corral, W. Un año en la recepción anglosajona de 2666 in *Roberto Bolaño: Ruptura y violencia en la literatura finisecular* (Kindle Edition), ed. Ríos Baeza, F. A. (2010), México: Ediciones Eón.

De Castro, J. E. Introduction in: *The Contemporary Spanish-American Novel: Bolaño and after* (Kindle Edition), eds. Corral, W., De Castro, J. E. and Birns, N. (2014), New York, London, New Delhi, Sydney: Bloomsbury.

Donoso, J. (1972) *Historia personal del Boom*, Chile: Editorial Andres Bello.

Fuentes, C. (2011) *La gran novela latinoamericana*, Madrid: Alfaguara.

Fuguet, A. and Gómez, S. Presentación del país McOndo in *McOndo*, март 1996., 2. октобар 2015. <http://www.mml.cam.ac.uk/spanish/sp13/popculture/pre-mcondo.pdf>

Kovačević Petrović, B. Hispanoamerička priča od Makonda do Mekonda, u: *Antologija hispanoameričke priče XX(I) veka „Večita smrt od ljubavi jača*, priredila Kovačević Petrović, B. (2012), Beograd: Tanesi.

Las mejores 100 novelas de la lengua española en los últimos 25 años. 2. октобар 2015., <https://novelashispanas.wordpress.com/las-mejores-100-novelas-de-la-lengua-espanola-de-los-ultimos-25-anos/>

Manrique Sabogal, W. Nómadas literarios, *El País*, 8. септембар 2007, 25. септембар 2015., http://elpais.com/diario/2007/09/08/babelia/1189208353_850215.html

Marcos, A. Los escritores difíciles, *El País*, 27. јануар 2013., 15. септембар 2015., http://cultura.elpais.com/cultura/2013/01/27/actualidad/1359309195_497227.html

Martínez Pita, P. Isabel, Alljende: Un libro nunca termina, sino que te das por vencido, *ABC*, 13. oktobar 2015., <http://www.abc.es/cultura/libros/20151013/abci-isabel-allende-amante-japones-201510131320.html>

Medeiros-Lichem, M. T. (2006) *La voz femenina en la narrativa latinoamericana: una relectura crítica*, Chile: Editorial Cuarto Propio.

Орси, Г. (6. октобар 2015) Лична комуникација.

Oviedo, J. M. (2004). *Historia de la literatura hispanoamericana 4. De Borges al presente*, Madrid: Alianza Editorial.

Palaversich, D. (2005) *De Macondo A McOndo. Senderos de la post-modernidad latinoamericana*, México: Plaza y Valdés.

Poniatowska, E. Box y literatura del crack, *La Jornada*. 26. јун 2003., 10. октобар 2015., <http://www.jornada.unam.mx/2003/06/26/03aa1cul.php?origen=index.html&fly=1>

Ramírez, J. C. Edmundo Paz Soldán: Bolivia debería llegar al mar sin tener una postura fundamentalista, *La Segunda.*, 8. септембар 2014., 1. октобар 2015., <http://www.lasegunda.com/Noticias/CulturaEspectaculos/2014/09/961341/bolivia-deberia-poder-llegar-al-mar-sin-tener-una-postura-fundamentalista>

Robbins, T. and González, J. E. (2014) *New Trends in Contemporary Latin American Narrative. Post-National Literatures and the Canon* (Kindle Edition) eds. Robbins, T. & González, J. E. (2014), New York: Palgrave Macmillan.

Rodríguez Freire, R. and Zambra, A. *The Contemporary Spanish-American Novel: Bolaño and after* (Kindle Edition), eds. Corral, W., De Castro, J. E and Birns, N. (2014), New York, London, New Delhi, Sydney: Bloomsbury.

Sigüenza, C. Boom latinoamericano: Cómo lo define Mario Vargas Llosa, 11. мај 2012., 10. октобар 2015., <http://www.vivelohoy.com/entretenimiento/8189661/boom-latinoamericano-como-lo-define-mario-vargas-llosa>

Soldatić, D. (2002) *Prilozi za teoriju novog hispanoameričkog romana*, Beograd: Filološki fakultet i Kragujevac: Nova svetlost.

Trelles, Diego (2008) *El futuro no es nuestro*, Pie de página <http://www.piedepagina.com/redux/04/08/2008/el-futuro-no-es-nuestro-2/>

Варгас Љоса (22. јун 2015) Лична комуникација.

Анђић, Б. и Солдатић, Д. (август-септембар 1978) Нова хиспаноамеричка књижевност, *Дело*, година XXIV, број 8-9, Београд: БИГЗ.

Слободанка Ракић Шефер,
Сећање на Велику Хочу, лето 1972, уље на платну, 2014–2015.

Bojana Kovačević Petrović
University in Novi Sad, Faculty of Philosophy –
Department of Romance Languages, Novi Sad

BOOM AND THE NEW TENDENCIES
IN LATIN AMERICAN NARRATIVE

Abstract

The Hispanic American world and its 20th century fertile literary scene brought to the world of literature a powerful voice of a new generation of writers at the beginning of the sixties who created true masterpieces of lasting value and left a unique literary trail. Occurrence of the crisis of the so-called “boom”, whose protagonists were Mario Vargas Lora, Julio Cortázar, Carlos Fuentes and Gabriel García Márquez, created the “postboom” in the mid 70s. It offered a criticism of previous flows and brought significant changes in the direction of compromised reality, aware of the complex life circumstances of Latin America. In the nineties, this movement was transformed into the “postmodern” and became interested in the experiment, political violence as an immediate reality, Post-vanguard group experience, globalization, mass media and new technologies, which also brought a new approach to the literature. By researching the crisis of literary creativity in the Latin America of the twenty-first century and through exploring a new poetics of Hispanic American writers, this paper will try to point to its ramifications and highlight the new trends, themes and characteristics which formed their own authors, literary critics, scholars and our direct interlocutors.

Key words: *Hispanic American 21st century literature, Spanish American contemporary literature, new poetics of Latin American writers, Boom, Post-Boom, postmodernism*